

overdenking voor de dienst op 14 april 2024, thema Verbeelding

Gemeente,

Het woord 'beeldscherm' ken ik uit mijn jeugd, maar toen heette het nog beeldbuis.

Ik ben opgegroeid met de zwart-wit TV, en weet nog dat we een kleurenTV kregen.

Toen zag ik dat de Hulk groen bleek te zijn. Vond ik echt heel raar.

Maar het beeldscherm is nog ouder dan dat.

De eerste bioscoop in Nederland was het Kurhaustheater, dat als *Cinématographe Lumière* op 9 juni 1896 in Scheveningen werd geopend.

Het was echter maar een kort leven beschoren, want op 30 september werd al de laatste voorstelling gegeven.

Dit was wegens het tanend aantal bezoekers en door de achteruitgang van de beeldkwaliteit door slijtage aan de transportstrook van de celluloidfilm.

In 1935 vond de eerste televisie-uitzending plaats in Berlijn.

In 1937 volgde Frankrijk. En na de oorlog experimenteerde Philips als eerste met televisie-uitzendingen in Nederland.

Tegenwoordig worden we omringd met beeldschermen.

Naast de bioscoop en de TV kennen we tablets, smartphones, laptops, reclamezuilen, computers, smartwatches.

We leven in een beeldcultuur, wordt er wel gezegd. Je theorie-examen voor het autorijbewijs leer je aan de hand van instructiefilmpjes (er zijn nog wel boeken voor maar daar komt niemand doorheen).

Als je naar een adres wilt waar je nog niet eerder bent geweest, kijk je online op de kaart en klik je op 'rondkijken'.

En dan kun je vast even zien hoe het er daar uitziet. Heel makkelijk.

Social media gaan tegenwoordig vaak gepaard met een foto of filmpje.

De laatste tijd zijn social media als Instagram, Facebook en TikTok vooral gevuld met korte filmpjes omdat die verslavend werken - je blijft langer kijken en dat levert meer advertentie-inkomsten op.

Met al die beelden wordt er weinig meer aan je eigen verbeelding overgelaten.

Zou dat een van de redenen zijn dat de nadruk in onze samenleving steeds meer is komen te liggen op onze verstandelijke, rationele kant?

Op efficiëncy, nuchterheid, wetenschap?

Concrete feiten zijn uitgangspunt geworden, en niet de verbeelding.

What you see is what you get.

Ook in de kerken is die lijn herkenbaar.

Dat is vooral duidelijk in de wat orthodoxere stromingen, waar geloofswaarheden, dogma's en geloofsbelijdenissen de basis voor het geloof vormen.

Zo heb ik van een gereformeerde bondscollega het woord 'heilsfeit' geleerd.

Dat Jezus werkelijk uit de dood is opgestaan met Pasen wordt bijvoorbeeld een heilsfeit genoemd.

Maar bij de remonstranten is de nadruk op de rationele kant ook duidelijk aanwezig.

Zo is de remonstrantse liturgie bewust heel sober gehouden, omdat beelden en rituelen af zouden leiden van het Woord.

En dat is toch wel waar het in de kern om gaat in een remonstrantse dienst: het Woord, met hoofdletter en met kleine letter.

De verbeeldingskracht moet het vooral hebben van de metaforen in de preek, soms in poëzie, en in de liederen.

Vanaf hier is de sprong naar de bijbelverhalen niet meer zo groot.

Ook dat zijn teksten, maar ze staan wel bol van de beelden en de metaforen.

Vaak zijn ze ook met de nodige verbeeldingskracht geschreven.

En dat heeft een bijzondere reden.

Want temidden van allerlei volkeren met allemaal hun eigen godenbeelden kenden de Israëlieten een verbod op gesneden beelden.

Zij kenden hun God niet als een beeld, maar zij hadden een God die tot de verbeelding sprak. Die zich niet liet vastleggen in een vorm, een wet of een ritueel.

Zij kenden een God die met je meetrekt door het leven, een God die toekomst geeft, een God van licht, die hoop biedt.

Doordat een gesneden beeld niet aan de orde was, ontstonden andere vormen. In de eerste schriftlezing hoorden we daar een voorbeeld van.

Mozes had een heiligdom gebouwd, de tabernakel.

Dat was een tent waar geen beeld in stond, maar alleen de ark.

Op het deksel stonden twee engelengestalten, de cherubim. En in de ark lagen de stenen tafelen met de tien geboden.

God wordt hier niet verbeeld, maar alles vertegenwoordigt wel diens aanwezigheid.

De tien woorden zijn één groot goddelijk appèl op mensen en hun verantwoordelijkheid.

En de ark wordt niet vervoerd op een gouden wagen, maar op mensenschouders. God is een God die op menselijkheid bedacht is, en die mensen ook nodig heeft.

God is dus niet te vangen in een beeld, maar laat zich wel kennen vanuit de verbeelding. Okke Jager wist dat mooi compact te verwoorden: *De verbeelding is het immanente vermogen om het transcendente tot uitdrukking te brengen.*

God wordt ook wel genoemd "Ga maar en Ik zal met je gaan".

Dat is al een prachtig voorbeeld van die verbeelding: je ziet jezelf al gaan, de toekomst in, je weg kiezen – terwijl je er niet alleen voor staat.

Toch is het vaak moeilijk om de eerste stap te zetten.

Om in beweging te komen en te gaan.

Waarom blijven mensen zo graag bij het oude?

Ik citeer nog maar een keer Okke Jager, die daarop antwoordt: *Omdat ze bang zijn voor ervaringen, voor nieuwe ervaringen en voor wat de ervaring te boven gaat. Het enige dat die vrees niet kent is de verbeelding, want de verbeelding leeft juist van de nieuwe ervaring en van wat de ervaring te boven gaat.*

Dat de verbeelding je angst te boven gaat, en je kan brengen tot nieuwe ervaringen, zien we terug in het verhaal over Jacob: de verbeelding helpt hem om de stap te maken de toekomst in.

Het verhaal begint met een droombeeld.

De ladder die hij ziet is een bijna kinderlijk beeld van toen: God in een hemel boven ons en wij hier beneden.

Wij geloven over het algemeen niet meer in een God aan de bovenste sport van een ladder. Dat is niet meer ons beeld.

Wij denken vanuit een andere, ontmythologiseerde werkelijkheid.

Dat schenkt ons juist nieuwe beelden.

Zoals bijvoorbeeld dat God in mensen aanwezig is, of door mensen heen werkt.

Vervolgens ontwaakt Jakob en zegt hij: 'Dit is zeker, op deze plaats is God aanwezig. Dat beseft ik niet.'

Wat een prachtig beeld.

Ontwaken en dan beseffen dat God aanwezig is.

Dat als je wakker bent, en zelfs als je slaapt, je verbonden kunt zijn met die innerlijke werkelijkheid.

Met een kracht, een warmte, een gloed, een bron.

De opstijgende en neerdalende engelen symboliseren de verbinding met het licht in ons.

De ladder naar God staat opgericht in ons innerlijk universum.

God woont in ons, de hemel is in ons.

Op welk moment dan ook, in slaap of wakend kunnen we via die ladder contact maken met die lichte wereld in ons.

En kunnen we wellicht ook onze angst overwinnen door ons die ladder te verbeelden.

In veel bijbelverhalen komen we tegen dat persoonlijke angsten de leidraad vormen voor keuzes die worden gemaakt.

Net als Jacob die op de vlucht is voor zijn broer in dit verhaal.

Maar het droombeeld van de ladder biedt hem een andere bron.

Hij ontdekt dat zijn bestemming niet ligt in angst, in een eeuwige vlucht, maar in de bereidheid om verder te trekken.

Hij mag loslaten wat was, hoeft niet langer angstig vast te houden aan de beelden en de vastigheden van gisteren.

Hij heeft nu een nieuwe bron om uit te putten, om zich opnieuw te verhouden tot het leven dat voor hem ligt.

Zijn verbeeldingskracht gaat zijn vrees te boven.

De droom van Jakob speelt zich af in zijn innerlijk maar er gaat een enorm inspirerende kracht van uit.

Zijn uiterlijke leven verandert, is een belofte geworden.

Hij kan op weg, een onzekere toekomst tegemoet, ja, maar met de warmte van dat beeld in zijn hoofd.

Van binnen draagt hij engelen in zich mee.

Ik eindig met een laatste aforisme van Okke Jager.

Die luidt als volgt:

De verbeelding kijkt door het sleutelgat naar wat er klaarstaat in de kamer die nog op slot zit.

We zijn allemaal op weg naar onze toekomst.

Zowel de toekomst van onszelf - als die van onze gemeente - als die van iedereen - is ongewis.

Toch hebben we een keuze of we onze toekomst ingaan vanuit angst en vrees, of vanuit die innerlijke bron van warmte en licht.

Verbeelding kan ons daarbij een helpende hand reiken, want zoals Okke Jager al zei:

*Het enige dat die vrees niet kent is de verbeelding, want de verbeelding leeft juist van de nieuwe ervaring en van wat de ervaring te boven gaat.*

Amen.